

KOSTOLY

a ich pohnuté osudy

Štefan Podolinský
Alexandra Podolinská

KOSTOLY

a ich pohnuté osudy

Štefan Podolinský
Alexandra Podolinská

Podakovanie

Za veľmi ochotný a ústretový postoj pri kompletizácii fotografií a dokumentov ďakujeme Pamiatkovému úradu Slovenskej republiky.

KOSTOLY a ich pohnuté osudy

1. vydanie, 2022

Autori textu: Štefan Podolinský a Alexandra Podolinská

Editor a zodpovedný redaktor: Daniel Kollár

Fotografie: Štefan Podolinský (94), archív Pamiatkového úradu Slovenskej republiky (Fratrich, Justová, Pisoň, Podhorský, Ruttkayová-Fialová, Zelms – 14, ostatné – 35), archív vydavateľstva DAJAMA (4), Marianna Lázničková (4), archív Múzea v Kežmarku (3), archív obce Ľubica (3), archív Šarišského múzea v Bardejove, Oľga Nováková (3), Róbert Erdélyi (3), archív Krajského pamiatkového úradu Banská Bystrica, pracovisko Lučenec (2), archív obce Ostrá Ľúka (2), súkromná zbierka Pavla Polku (2), súkromná zbierka Petra Ščecinu (2), Štátny archív v Banskej Bystrici, pracovisko Archív Banská Štiavnica (2), Pavel Wavrek a Marián Soják (Maľované príbehy z hlbín času) (2), www.chronica.sk (2), archív Múzea mesta Bratislavy, J. Zeman (1), archív Slovenského národného múzea – Múzeum Bojnice (1), archív Východoslovenského múzea v Košiciach (1), Ľubomír Jambrich (1), Anatolij Kačmarik (1), Karol Karcol (1), Daniel Kollár (1), Ján Lacika (1), Branislav Lesák, Jana Minaroviech, Jozef Nižnanský (1), Marián Soják (1), súkromná zbierka Lőrinca Lászlóa (1), www.slavni.terchova-info.sk (1)

Technický redaktor: Marianna Lázničková

Grafická úprava: Marianna Lázničková

Jazyková korektúra: Tibor Kollár

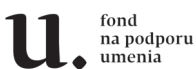
Tlač: NIKARA, Krupina

Vydalo vydavateľstvo DAJAMA ako svoju 364. publikáciu.

Všetky práva vyhradené. Žiadna časť tejto knihy nesmie byť reprodukováaná v akejkoľvek forme bez predchádzajúceho písomného súhlasu vydavateľa.

ISBN 978-80-8136-143-2

RNDr. Daniel Kollár – DAJAMA, Karloveské rameno 4B, 841 04 Bratislava,
tel.: +421 (2) 446 317 02, info@dajama.sk, www.dajama.sk

Publikáciu z verejných zdrojov podporil Fond na podporu umenia.

Obsah

Slovo na úvod	4
Západné Slovensko	7
Vavrinec, ktorý zmizol (Bratislava)	8
Kostol s pachutou kávy (Bratislava)	12
Dobrá sluha, zlý pán (Dunajská Lužná)	16
Šťastný koniec (Miloslavov)	18
Rozobraný a pochovaný (Kalinkovo)	22
Tajomný kláštor v Karpatoch (Plavecké Podhradie)	26
Kostol, ktorý stál v ceste (Zeleneč)	28
Osudné vojny (Svodín)	30
Tri stratené veže (Hronovce)	32
Neodvratný rozsudok (Veľké Lovce)	36
Dvakrát stratený (Veľké Turovce)	40
Skaza menom popolček (Zemianske Kostolany)	44
Svätyňa na kolesách (Koš)	48
Stredné Slovensko	53
A zem sa zatriasla (Stránske)	54
Očakávanie konca (Terchová)	56
Obeť podpaľáčov (Zázrivá)	58
Odchádzanie na etapy (Lisková)	60
Predobraz osudu (Paludza)	62
Vzkriesená Mária z Liptova (Liptovská Mara)	66
Meškajúci fénix (Liptovská Sielnica)	70
Kronika vopred ohláseného zániku (Liptovská Kokava)	72
Jediný svojho druhu (Liptovská Osada)	76
Čakajúci kostol (Lúčky)	80
Nešťastná veža (Ostrá Lúka)	82
Nechcený biskupov kostol (Žiar nad Hronom)	86
Z kostola zámok (Banská Štiavnica)	88
Brána do neba i mesta (Banská Štiavnica)	90
Rozobraná minulosť (Bzovík)	94
Chrám dvoch pánov (Cinobaňa)	100
Východné Slovensko	107
Nenahraditeľná strata (Petrovce)	108
Posledné zvonenie (Sútor)	112
Šťastie v nešťastí (Zacharovce)	114
Bývanie, aké nemalo páru (Sirk)	118
Kláštor plný prekvapení (Slavec)	122
Záchrana o päť minút dvanásť (Lúčka)	126
Na Spiši najbiednejší (Gerlachov)	130
Stratená budúcnosť (Lomnička)	134
Na oltár vlasti (Ruskinovce)	136
Stojí veža v širom poli (Miloj)	142
Zmiznutý svedok (Vlková)	144
Čaro sa pomínulo (Jakubova Voľa)	144
Absolútna obeť (Nižný Mirošov)	152
Opustený a spálený (Rovné)	154

Slovo na úvod

Sakrálné stavby boli odjakživa špecifikou oblasťou ľudského staviteľstva a architektúry. Predstavovali unikátne prelínanie svetského a posvätného, pozemského a nadpozemského, čím sa nemohli pýšiť žiadne iné budovy. Aj preto kostoly, ktoré sa na území Slovenska stavajú už približne 1 200 rokov, vnímame trocha inak a citlivejšie reagujeme na ich pohnuté osudy.

Hoci sú tieto stavby Božími domami, nevyhýbali sa im problémy, ktorým museli čeliť „obyčajné“ budovy určené pre ľudí. Rovnako ich poškodzovali a ničili nielen požiare, armády, povodne, blesky, statické poruchy či nová výstavba, ale napríklad aj zemetrasenia. Mnohé z chrámov už nemali to šťastie, nedočkali sa opravy a definitívne zanikli.

V priebehu slovenských dejín sa vyskytli viaceré obdobia, ktoré boli zvlášť

nepriaznivé pre sakrálné stavby. Či už to boli obdobia vojen – plienenie Turkov, boje prvej a najmä druhej svetovej vojny alebo naopak časy mieru a prosperity, ktoré viedli k rozsiahlym vlnám výstavby nových chrámov na úkor tých starých. Takéto obdobia môžeme zachytiť napríklad koncom 18. a začiatkom 19. storočia či v medzivojnovom období v priebehu 20. storočia. Minulé storočie sa okrem toho nieslo aj v znamení rozsiahlej výstavby priemyselných závodov a bytov, ktorej musel ustúpiť taktiež väčší počet kostolov. Osobitnou kapitolou sú aj chátrajúce chrámy, ktoré na Slovensku zostali po odsunutom maďarskom a nemeckom obyvateľstve, ako aj zničené kostoly v obciach, ktoré zanikli kvôli vytvoreniu vojenských výcvikových priestorov.

Časť už nepotrebných či opustených kostolov zachránila v minulosti pred zánikom

Stredoveký Kostol Narodenia Panny Márie v Lúčke

Kostol v Petrovciach v tridsiatych rokoch 20. storočia

zmena ich využitia. Z Božích chrámov sa tak stali sýpky, sklady či dokonca aj súkromné obydlia. Tento proces v podstate pokračuje aj v súčasnosti, avšak vo väčšine prípadov predsa len v prijateľnejšej podobe, keď sa funkčne menia na múzeá či koncertné a výstavné sály.

Je až nepochopiteľné, ako často si veriaci a cirkev zachovali v minulosti veľmi pragmatický prístup, čo sa týka „obetovania“ starého kostola. Boli to premodlené miesta, ktoré pre mnohé generácie ľudí predstavovali jednu z významných životných istôt, kde žili s Bohom a prijímali sviatosti, ba často im kamenné múry chrámov poskytl aj útočisko pred nepriateľom. A predsa boli schopní celú túto historickú tradíciu razom zahodiť vo vidine nového, väčšieho a „krajšieho“ kostola, a to aj v časoch, keď už spoločnosť dávno uznávala kultúrnu i historickú hodnotu týchto objektov a chránila ju aj zákonmi. Tento nezaujem o zachovanie starých chrámov, hoci často podložený aj reálnym nedostatkom finančných prostriedkov na ich údržbu, viedol k veľkým

stratám slovenského pamiatkového fondu. Napomohli tomu aj obmedzené kompetencie pamiatkarov v minulosti, ktorí nemali moc účinne tieto stavby chrániť.

Kniha, ktorú držíte v rukách, predstavuje len časť z desiatok a desiatok kostolov so zložitým či tragickým osudom. Niektoré sa do nej nedostali len kvôli obmedzenému rozsahu, iné pre nedostatok podkladov. Často totiž išlo o mladšie objekty, ktoré neboli či nie sú pamiatkovo chránené, a tak nemáme bližšie spracované ich dejiny či stavebný vývoj. Do tejto kategórie patria napríklad aj chrámy, ktoré padli za obeť výstavbe vodných nádrží na Orave a na východe Slovenska, či viaceré drevené kostoly zničené v bojoch oboch svetových vojen.

Je smutné, že niekoľko zaujímavých stavieb zaniklo len počas posledných desiatich rokov a ďalšie zrejme v krátkom čase čaká rovnaký osud. Z tohto dôvodu by sme chceli aj touto publikáciou upriamiť ešte viac pozornosti na takéto ohrozené kostoly, aby sme nemuseli byť len nečinnými svedkami ich zániku.

Západné Slovensko

Vavrinec, ktorý zmizol

Bratislava sa rozhodne nemôže sťažovať na nedostatok zaniknutých sakrálnych stavieb. Nájdeme medzi nimi napríklad veľkomoravskú baziliku, niekoľko ranorománskych rotúnd, viacero gotických kostolov, ako aj známu židovskú synagógu. Zložitým obdobím pre tunajšie kostoly boli najmä turecké vojny, keď sami Bratislavčania zbúrali niekoľko chrámov stojacich mimo mestských hradieb. Z nich najvýznamnejším bol Kostol sv. Vavrinca, ktorý stál v súčasnom centre pred Starou tržnicou.

Stavba patrila niekdajšej Osade sv. Vavrinca, ktorá získala svoje meno podľa zasvätenia prvého kostola – ranorománskej rotundy datovanej okolo roku 1100. Osídlenie sa nachádzalo východne od formujúceho sa jadra Bratislavy a postupne sa stalo jej predmestím. Rotundu niekedy okolo roku 1200 zbúrali a na jej mieste postavili románsky Karner sv. Jakuba. V tej dobe už preto musel stáť nový, ešte románsky kostol, ktorý prevzal patrocínium i funkciu farského chrámu po staršej rotunde. Postavili ho len

pár metrov severnejšie a jeho vznik možno datovať zrejme ešte pred rok 1200.

Už tento chrám mal podobu trojloďovej stavby s maltovou podlahou. O podobu východného ukončenia môžeme zatiaľ len špekulovať – mohli to byť napríklad tri polkruhové apsidy. Takýto reprezentatívny objekt svedčí o bohatstve a význame tunajšieho osídlenia v tej dobe. Po vybudovaní mestského opevnenia prišlo k rozdeleniu územia pôvodnej Osady sv. Vavrinca a kostol spolu s karnerom sa ocitli za múrmi

Rekonštrukcia možnej podoby Kostola sv. Vavrinca v 15. storočí

chrániacimi mesto. Vstup do neho zabezpečovala Brána sv. Vavrinca, známejšia ako Laurinská brána.

Významný chrám

Kostol sv. Vavrinca sa stal po čase jedným z dvoch mestských chrámov. Prvýkrát sa nepriamo uvádza v listine z roku 1311. Prvým známym farárom bol Jakub, syn Leopolda, ktorý sa spomína v roku 1324. Význam kostola rástol súčasne aj s postavením jeho farárov, z ktorých napríklad Magister Štefan (†1415) pôsobil ako blízky spolustolovník a kaplán kráľa Žigmunda Luxemburského.

Sviatok sv. Vavrinca pripadajúci na 10. augusta patril medzi významné dni stredovekej Bratislavy. Začiatkom roka 1344 totiž kráľ Ľudovít Veľký povolil mestu organizovať na tento deň výročný trh, ktorý však začínal sedem dní pred sviatkom a končil sedem dní po ňom. V neskoršom období výročný trh ešte predĺžili na 14 dní pred sviatkom, ako aj 14 dní po ňom.

Na základe doterajších historických prameňov odborníci predpokladajú, že Kostol sv. Vavrinca bol istý čas väčší ako Dóm

Zachovaný zvon „umieračik“ z 15. storočia

Náhrobný kameň v klariskom kostole

sv. Martina. V priebehu 15. storočia, zrejme medzi rokmi 1436 až 1473, sa realizovala rozsiahla prestavba chrámu. V roku 1473 sa kostol spomína ako trojloďová stavba s desiatimi oltármi a tromi zvonmi vo veži. Podoba východnej svätyne nie je známa, môžeme však predpokladať, že mala podobný polygonálny pôdorys ako pri Dóme sv. Martina.

Písomné pramene udávajú, že celková dĺžka kostola bola v 15. storočí približne 84 m (pre porovnanie: Dóm sv. Martina má, nerátajúc oporné piliere, dĺžku asi 70 m). Jeho dĺžka je však veľmi diskutabilná, keďže moderné rekonštrukcie objektu s polygonálnou svätyňou rátajú s celkovou dĺžkou okolo 40 m. Chrám mal aj svoj vlastný spevácky zbor, ktorý sa v roku 1473 spomína už ako rozšírený – z 12-členného na 24-členný.

Takýto veľký a podľa čiastkových nálezov aj bohato zdobený chrám predpokladal aj materiálne dobre zabezpečenú farnosť. Na základe údajov z bratislavskej pozemkovej knihy z rokov 1439 až 1517 je známe, že Kostol sv. Vavrinca mal najvyššie finančné

príjmy z daní spomedzi všetkých cirkevných inštitúcií v meste. Celkovo získaval z tohto zdroja ročne 6 950 denárov a k tomu aj ďalšie naturálne dávky v podobe sliepok, vína či vosku.

Ortieľ kvôli Turkom

Osud chrámu spečatilo nebezpečenstvo útoku tureckých vojsk po porážke uhorskej armády v bitke pri Moháči v roku 1526. Keďže kostol stál pred hradbami stredovekej Bratislavy, mesto a jeho vojenský veliteľia sa ho spolu s neďaleko stojacou Kaplnkou sv. Jakuba rozhodli zbúrať, aby ich ako murované stavby nemohli Turci využiť pri útoku. S búraním sa začalo v septembri 1528 a skončilo v apríli 1529. Podobný osud postihol aj ďalší farský Kostol sv. Michala, ktorý stál niekoľko desiatok metrov od Michalskej brány.

Spomienkou na farský kostol a neďaleko stojaci gotický karner tak na nasledujúce dve storočia zostal len cintorín, ktorý bol zrušený až v polovici 18. storočia. Pamiatkou na

tento cintorín má byť zasa náhrobný kameň zo 14. storočia, zdobený reliéfom kríža vyrastajúceho z polkruhovej základne. Kameň je dnes osadený v interiéri bývalého kostola bratislavských klarisiek.

Materiál zo stavieb využili na zosilnenie mestského opevnenia. Opracované kamenné kvádre z Kostola sv. Vavrinca boli použité napríklad v murive Pekárskej bašty, ktorá stála na Gorkého ulici až do roku 1941 a jej úlohou bolo brániť práve Laurinskú bránu. V konštrukcii barbakánu tejto brány bol zasa objavený zamurovaný kamenný článok, zdobený reliéfom dvoch trojlístkov.

Z vybavenia chrámu sa liturgické náčinie a ďalšie zariadenie preniesli do kostolov za hradbami. Časť vybavenia mala byť predaná a z výnosu sa mali financovať práce na mestskom opevnení, časť sa však v nepokojných časoch aj stratila. Kostolné zvony boli roztažené na výrobu diel, tomuto osudu sa vyhol len tzv. umieračik, ktorý umiestnili na vežu Starej radnice. Zvon vyrobený v 15. storočí v dielni majstra Veita Maussera sa dnes nachádza v zbierkach Múzea mesta Bratislavy.

Pohľad na odkryté zvyšky kostola v roku 1935

Priestor pred Starou tržnicou s vyznačeným pôdorysom kostola

Druhý zánik

Zvyšky stavieb na pôvodnom trhovisku na dnešnom Námestí SNP boli zachytené už v rokoch 1907 až 1910. V roku 1935 robotníci pri hĺbení podzemných priestorov Starej tržnice odkryli trojlodie Kostola sv. Vavrinca v takmer celom rozsahu. Objav stihol zdokumentovať známy pamiatkar Václav Mencl. Ten okrem iného popísal, že základové pásy, na ktorých stálo trojlodie, boli budované na minimálne troch vynášacích oblúkoch. Identifikovaná bola empora a točité schodisko na chór. Našla sa aj gotická podlaha z hladkých dlaždíc štvorcového tvaru. Odkryté boli tiež oblé prípory s polygonálnymi pätkami, ako aj spodné časti pilierov a portálov.

Z architektonických článkov išlo o časti kamenných klenbových rebier i hlavíc a ďalších ozdobných prvkov. Na niektorých kameňoch bola zachovaná maliarska výzdoba, ktorá potvrdila, že sa v kostole nachádzali nástenné maľby z neskorogotického obdobia. Po dokončení pamiatkového prieskumu boli odkryté pozostatky murív kostola, žiaľ,

odstránené, keďže prekážali naplánovanej výstavbe podzemných skladov.

Od roku 1998 je veľká časť pôdorysu trojlodia vyznačená odlišnou farbou dlažby a turisti sa môžu oboznámiť s dejinami stavby na informačnej tabuli. Stále otvorený a na vhodnú príležitosť čakajúci je však výskum zameraný na dosiaľ neznámu východnú časť chrámu. Jej zvyšky by sa mali nachádzať pod chodníkom a cestou. V budúcnosti by sme sa teda možno mohli dozvedieť viac o podobe tejto zaniknutej pýchy stredovekej Bratislavy.

S odstupom niekoľkých stáročí je v súčasnosti ťažké predstaviť si, že stredoveká Bratislava mala monumentálny kostol, ktorý sa svojím významom blížil Dómu sv. Martina. Môžeme si však dobre predstaviť obrovský strach z tureckých vojsk, ktorý viedol Bratislavčanov k rozhodnutiu zbúrať takýto chrám, ktorý navyše len o niekoľko desaťročí predtým nákladne prestavali. Musel to byť pre vtedajších obyvateľov mesta veľmi zvláštny pohľad dívať sa na východ od Laurinskej brány a zrazu tam nezazrieť dominantu predmestia, ktorou Kostol sv. Vavrinca bezpochyby bol.

Kostol s pachuťou kávy

Od kresťanského chrámu cez sklad a ruinu až po kaviareň – taká bola cesta renesančného kostola stojaceho v parku kaštieľa v Rusovciach. Pamiatkovo chránený objekt z roku 1613 prešiel prestavbou a od roku 2020 slúži návštevníkom. Predstavuje tak jeden na Slovensku ešte stále z ojedinelých prípadov funkčnej premeny kostola na svetskú stavbu komerčného účelu.

Dnešná mestská časť Bratislavy na pravom brehu Dunaja patrí medzi starobylé obce, pričom v písomných prameňoch sa spomína už v roku 1208. Svoje chvíle slávy si toto územie zažilo už oveľa skôr, keď tu stála známa rímska pevnosť obklopená usadlosťami. V roku 2021 sa zvyšky kastelu Gerulata spolu s ďalšími lokalitami na hranici rímskeho impéria dostali do Zoznamu svetového kultúrneho dedičstva UNESCO.

V priebehu 16. storočia sa aj v Rusovciach usadilo veľa Chorvátov, ktorí utiekli pred expanziou Osmanskej ríše. V tej dobe bol už pôvodný rusovský kostol pravdepodobne natoľko schátraný alebo poškodený vojnovými udalosťami, že sa veriaci rozhodli postaviť nový chrám, aj s využitím viacerých častí jeho predchodcu.

Stalo sa tak v roku 1613, ako o tom hovorí text kamennej tabule osadenej nad

Podoba bývalého kostola v roku 2021

portálom na južnej strane lode – „Roku 1613 dňa 15. júna, Peter Tisliarič, rusovecký farár, s láskavým súhlasom osvieteného a najdôstojnejšieho pána, pána Demetera Napragi, kaločského arcibiskupa, založil tento chrám na Božiu česť a na počesť blahoslavených mučeníkov Víta, Modesta a Krescencie a tiež prvý uholný kameň do základu stavby položil“.

Kostol patrí do pomerne málo početnej skupiny renesančných chrámov na Slovensku. Obdobie renesancie sa totiž na území súčasného Slovenska prekrývalo s nepokojným obdobím tureckých vojen, bojov o uhorský trón a protihabsburských povstaní, ktoré nepriali finančne náročnejším projektom výstavby nových kostolov. Práve naopak, stretávame sa s prestavbou sakrálnych stavieb na vojenské pevnosti.

Rusovský chrám postavili ako jednolodie s rovno ukončenou svätyňou a predstavanou západnou vežou, ktorej podvežie sa otvára oblúkmi na južnej a severnej strane. Osvetlenie interiéru zabezpečovali nezvyčajné kruhové okná. Ako stavebný materiál boli použité aj kamene zo staršieho chrámu a tiež z rímskych stavieb. Jeden z nich, dokonca s nápisom, je odkrytý v dolnej časti juhozápadného piliera veže.

Kostol „klame telom“

S pôvodom kostola to však dlho tak jednoznačné nebolo. Odborníci ho datovali rozdielne, do obdobia od 13. až po 17. storočie. Definitívne potvrdenie vzniku v 17. storočí priniesol až výskum A. Boteka v roku 2004.

Dovtedy sa reálne uvažovalo o stredovekom, resp. románskom pôvode zachovanej stavby. Odborníkov k tomu viedla podoba kostola, rozšírená v románskom a ranogotickom období – jednolodie s kvadratickou svätyňou a jeho orientácia viac-menej na východ, starobylé patrocinium sv. Víta a tiež združené okná na veži so stredovými stĺpkami, ktoré predstavujú typický stavebný prvok románskeho obdobia. Majú bobuľové

Stav kostola v roku 2005

hlavice a podľa detailov ich odborníci datujú do druhej polovice 13. storočia.

Stĺpiky boli zrejme použité zo staršieho kostola, ktorý sa mohol svojou dispozíciou stať aj inšpiráciou pre staviteľov nového chrámu. Taktiež mohlo byť prevzaté zasvätenie sv. Vítovi, ktoré je na našom území veľmi neobvyklé a podľa odborníkov sa vyskytovalo do 13. storočia. Úcta k tomuto svätcovi – mučeníkovi bola navyše rozšírená na území Chorvátska.

Novopostavený chrám prišiel o svoje postavenie už po približne 50 rokoch, keď v Rusovciach postavili nový a väčší farský Kostol sv. Márie Magdalény. V 18. storočí pristavali netradične z východnej strany presbytéria sakristiu, ktorá mala rovnako nezvyčajný podkovovitý pôdorys. Existovala približne len do polovice 19. storočia, keď ju pri veľkej prestavbe chrámu odstránili. Súčasne boli zamurované kruhové okná, ktoré boli nahradené novými väčšími s oblým záklenkom. V lodi osadili murovanú klenbu

Interiér kostola po prestavbe na kaviareň

a kostol dostal aj nové zastrešenie. Tieto rozsiahle úpravy mohli súvisieť s prestavbou neďalekého kaštieľa v štyridsiatych rokoch 19. storočia, ktorú realizoval gróf Emanuel Zichy-Ferrari.

Z kostola sklad

V päťdesiatych rokoch 20. storočia bol kostol v rámci akcií proti cirkvi násilne vypratáný a neskôr využívaný ako sklad kníh. Vnútročné zariadenie bolo odstránené a víťazný oblúk zamurovaný, čím došlo k oddeleniu priestoru lode a svätyne.

Kostolu začalo svitať na lepšie časy v polovici osemdesiatych rokov 20. storočia, keď bol koncom roka 1985 vyhlásený za národnú kultúrnu pamiatku. Následne sa tu uskutočnilo niekoľko výskumov, ktoré však nedali úplnú odpoveď na pôvod objektu.

V roku 1988 sa však stal kostol terčom útoku vandalov, ktorí prerazili klenbu lode, vytrhali časť mreží v oknách a tiež rozbili kamenné dosky prístenných oltárov. Následne aktivisti z tábora Strom života a neskôr združenia Gerulata začali s jeho svojpomocnou opravou, ktorá však nebola dokončená.

V roku 2003 vzniklo občianske združenie Vitus, ktorého cieľom bolo zachrániť v tej dobe už veľmi schátranú stavbu. V priebehu rokov 2006 až 2007 sa jeho členom podarilo opraviť strechu a vežu kostola a následne aj fasády lode a presbytéria. Obnovené boli aj pôvodné kruhové okná i renesančná výzdoba fasád.

Z kostola kaviareň

Rusovská farnosť Rímskokatolíckej cirkvi ako vlastníku objektu začala riešiť ďalšie využitie objektu, ktorý bol už ako kostol nepotrebný. Napokon padlo rozhodnutie vskutku nezvyčajné – premeniť bývalý chrám na kaviareň.

Z viacerých pohľadov diskutabilná zmena funkcie objektu si vyžiadala aj významné zásahy. Z východnej strany dostal objekt polkruhovo ukončenú prístavbu pre sociálne zariadenie, ktorá svojím pôdorysom odkazuje na zbúranú sakristiu. Kvôli lepšiemu osvetleniu interiéru boli opätovne otvorené viaceré barokové okná na lodi, ktoré boli zamurované v rámci obnovy v predchádzajúcom desaťročí. Úpravami prešlo aj okolie

kostola, kde vznikol vonkajší priestor na sedenie a malé detské ihrisko. Celú obnovu objektu, vrátane jeho prestavby na kaviareň, približujú dva panely s fotografiami umiestnené pri kostole.

Náhrobky zo zlikvidovaného židovského cintorína, ktoré boli uložené za kostolom, boli presunuté k plotu. Na pôvodnom mieste bola vytvorená prezentácia s využitím štyroch náhrobných kameňov.

Rôznorodé osudy rusovského kostola vedú isto ešte k rozmanitejším názorom, či bola zmena využitia v jeho prospech alebo naopak. Tento i ostatné kostoly, ktoré pred zánikom zachránila zmena ich účelu, bezpochyby spája fakt, že je to určite lepšie rozhodnutie, ako keby úplne zmizli z očí aj mysle. Ak by sme však mohli vytvoriť stupnicu dôstojnosti, ktorú si kostoly aj po tejto zmene mohli zachovať, tak riešenie v podobe kaviarne by sa isto nezaradilo na najvyššie priečky. Z pohľadu príslušného parku a kaštieľa je ideálnym miestom na občerstvenie, no sakrálné poslanie kostola

Dolná časť veže v roku 2021

Kameň s rímskym nápisom

ako takého skutočne utrpelo drvivú porážku. Pravdepodobne tu už navždy zostanú dva tábory – tých, ktorých nanajvýš zaujme netradičné riešenie kaviarne, a tých, ktorí si len s námahou vychutnajú svoj obľúbený nápoj, ak sa im to vôbec podarí.

Stratený románsky kostol

Vzhľadom na existenciu Rusoviec doloženú už na začiatku 13. storočia a pomerne početnú skupinu románskych kostolov v okolí Bratislavy je reálne predpokladať, že v obci stál taktiež takýto kostol. Z neho by tak s najväčšou pravdepodobnosťou mali pochádzať románske stĺpiky osadené v oknách veže renesančného kostola.

Okrem týchto viditeľných pozostatkov po románskom kostole sa výskumom podarilo doložiť aj ďalšie. Náročné kvádre staršieho chrámu boli využité na rovnaký účel aj pri novostavbe. Na niektorých sa dokonca našli stopy po originálnej omietke i maľbe a tiež aj rytá výzdoba.

O polohe tohto kostola nie je nič známe, tradíciou sa však spomína v okolí kaštieľa v smere k súčasnému farskému kostolu. Písomne je nepriamo doložená existencia tunajšieho chrámu zmienkou o miestnom farárovi z roku 1447. Možno len dúfať, že archeologickým výskumom sa v budúcnosti podarí ozrejmiť tento kostol, aby sme sa o ňom mohli dozvedieť viac.